

Marja Bešter

Filozofska fakulteta v Ljubljani

Kako pisati imena zdravil: z veliko ali malo začetnico?

O Prav v zadnjem času mi je prišel pod roke časopisni članek, v katerem se spet¹ kaže »zadrega« pri upoštevanju pravopisnega pravila, in sicer členu o pisanju »imen zdravil in drugih farmacevtskih izdelkov« z malo začetnico. V Republiki (1. 3. 1994) lahko mdr. beremo: »Svetovni zdravstveni krogi precej zaskrbljeno in previdno komentirajo trditve londonskega *Sunday Timesa*, ki je v nedeljo zapisal, da je zdravilo *Bactrim* samo v Veliki Britaniji povzročilo 113 smrtnih žrtev. *Sunday Times* je tudi razvil tezo, da naj bi bilo v Veliki Britaniji več kot tisoč smrtnih primerov zaradi *Bactrima*, po vsem svetu pa kar deset tisoč. /.../«

Praksa tudi sicer — ne le v časopisju — kaže neupoštevanje pravila o pisanju zdravil in drugih farmacevtskih izdelkov z malo začetnico: tako izdelovalci zdravil² kot zdravniki³, lekarnarji⁴ in deloma uporabniki⁵ pišejo imena zdravil z veliko začetnico.

1 Slovenski pravopis (1, Pravila) iz leta 1990⁶ (SP 1990) odgovarja na vprašanje, postavljeno v naslovu, v dveh paragrafih (109 in 154). Par. 109 pravi: »Imena zdravil in drugih farmacevtskih izdelkov pišemo z malo začetnico.«⁷ Par. 154 pa pravilo iz par. 107 ponovi, a zaradi dodatka v oklepaju (*vrstna*) in navedenih zgledov tudi zaplete: »/Z malo začetnico pišemo/ (*vrstna*) imena zdravil: *aspirin*, *fenalgot*, *apavrin*, *pronison*«. ⁸

1.1 Pravilo o pisanju imen zdravil z malo začetnico se je pojavilo prvič⁹ v SP 1962: »/.../ občna imena /.../ pišemo vselej z malo začetnico (prav tako zdravila ali druge kemikalije)« (str. 68), nato pa v Komentarju k načrtu pravil slovenskega pravopisa avtorjev J. Toporišiča in J. Riglerja, ki je v

¹ Na to sem opozorila že v Slavi (1992/1), 3-7.

² Pregledala sem strokovna besedila s farmacevtsko tematiko in spremne listke nekaj farmacevtskih izdelkov ter govorila z lektorji v Krki, Leku in Bayer Pharmi (za informacije se jim najlepše zahvaljujem).

³ Na receptih vedno z veliko začetnico.

⁴ Govorila sem z magistro v lekarni UKC (Bolnica Petra Držaja).

⁵ Opravila sem kratko anketo med znanci, ki niso ne farmacevti ne zdravniki; nekateri uporabljajo pri pisanju zdravil veliko, nekateri malo začetnico, tretji pa ne vedo, kako pisati (vsi pa bi z malo pisali »aspirin«).

⁶ To velja tudi za »tretjo, pregledano izdajo« (1994), ki glede tega ni ničesar spremenila.

⁷ Torej bi pri upoštevanju par. 107, da pišemo z veliko »imenovalne prilastke k vrstnim imenom tehničnih izdelkov in trgovskih znamk: *cigarete Filter 57*, *otročka soba Boštjan*, *pisalni stroj Olivetti*, *gramofon Melodija*, *zobna krema Kalodont*«, različno pisali: *krema Vitaskin/Solea/Nivea* proti *krema diprogen*.

⁸ Med navedenimi imeni bi bilo lahko vrstno le *aspirin* (v nestrokovni rabi).

⁹ V slovarskem delu ima SP 1950: *aspirin* 'vrsta zdravila', SP 1962 *aspirin* 'zdravilo'; *penicilin* med. 'zdravilo'. — Sicer pa je pisanje z malo začetnico — razen na receptih — predlagal M. Karlin v Jeziku in slovstvu (1955/56: 278), kasneje tudi J. Toporišič v Medicinskih razgledih (1967), kjer je na str. 479 popravil pisanje *largactil* v *Largactil*, medtem, ko je pisanje imena istega zdravila z veliko začetnico pustili v istem članku na str. 476. V JiS (1969: platn. 3. št.) je pisanje z malo utemeljil takole: »V teh primerih gre za navadna občna imena.« — Po objavi Toporišičeve ocene jezika Medicinskih razgledov (1967) je najti prav tam (1968) odmeve več avtorjev, mdr. J. Gradišnika, ki pritrjuje J. Toporišiču, ko ta predlaga

letih 1977-80 izhajal v Slavistični reviji. Tam (1977: 87) piše: »/Z malo začetnico pišemo/ imena zdravil: *aspro, palerol, b-complex, pronison, gelusil-lak*«; na str. 90 pa so znova našteje »kategorije besed in njihovih zvez, ki jih pišemo z malo«, in med njimi pri št. 17 tudi: »imena zdravil: *pronison, butazolidin, kamilice*«. Pravilo je utemeljeno na str. 105 (»gre za vrstna imena, ki jih pišemo redno z malo«) in dobesedno ponovljeno tudi v Načrtu pravil za novi slovenski pravopis iz leta 1981 (str. 23 in 27).¹⁰

Pravilo o pisanju zdravil z malo začetnico je omejeno tudi v 4. snopiču Slovenski jezik in stilistika avtorjev J. Dularja in R. Kim iz leta 1980: »*fenalgot, apikompleks*« (str. 21), v učbeniku Slovenski jezik I iz leta 1981 avtorjev J. Dularja, R. Kim, B. Pogorelec, I. Zrimška pa je naveden le *aspirin* kot »vrstno ime za tablete« (str. 108), ki da je nastalo iz stvarnega lastnega imena, kar navaja na misel, da navedeno ime obstaja tudi z veliko začetnico.

M. Kocjan-Barle v Abecedi pravopisa (Preglednice, Rešitve) iz leta 1992 navaja za pisanje imen zdravil takó rabo velike kot male začetnice: z veliko pišemo »imena /.../ industrijskih izdelkov in trgovskih znamk (tudi zaščitenih imen zdravil) *pisalni stroj Olivetti, Apaurin*« (str. 12), z malo pa »vrstna in poljudna poimenovanja industrijskih izdelkov in zdravil *Pišem z olivetijem; Vzeti moram apavrin*« (prav tam), z opombo, da jih v taki rabi tudi pisno podomačujemo (str. 13). Da se je avtorica zavedala dejanske rabe, kaže to, da je v Abecedi pravopisa (Vaje) zapisala, da pišemo imena zdravil z veliko »le v strokovnih besedilih, kjer hočemo pokazati razliko med zaščitenimi (z veliko, op. M. B.) in nezaščitenimi (z malo, op. M. B.) imeni« (str. 44).

2 Pregledala sem obsežno (strokovno) gradivo in na podlagi razčlenbe bi opozorila na to, da je treba ločevati (najmanj) trije: ime farmacevtskega izdelka, njegove učinkovine in farmakološke skupine, kamor je uvrščen.

2.1 Z veliko začetnico se piše (lastno) ime farmacevtske znamke kot lastno ime vsake druge industrijske znamke; ime je skoraj v vseh primerih registrirano oz. zaščiteno.¹¹ Pravilo velja tako takrat, kadar nastopa ime farmacevtske znamke kot imenovalni prilastek k vrstnemu imenu, kot tudi takrat, kadar stoji lastno ime povsem samostojno (npr. tablete *Apaurin* ali samo *Apaurin*, tako še *Aspirin, Lexaurin, Bactrim, Voltaren*). Pod tem imenom poznajo zdravilo uporabniki; prim. *Pri otrocih in mladini s sumom na virusno gripo ali norice se Aspirin plus C uporablja po posebni odločitvi zdravnika /.../ Bolniki na splošno dobro prenašajo Voltaren /.../* (s spremnega listka);

2.2 Z malo začetnico (in podomačeno) se piše generično (občno) ime farmacevtskega izdelka, tj. t.i. učinkovina oz. aktivna kemijska snov, iz katere je določeno zdravilo izdelano (npr. učinkovina za *Apaurin* je *diazepam*, za *Aspirin acetilsalicilna kislina*, za *Lexaurin bromazepam*, za *Ospen fenoksimetilpenicilin*¹², za *Bactrim kotrimoksazol*¹³, za *Voltaren natrijev levotiroksinat*). Za katero učinkovino gre v posameznem primeru, vesta predvsem farmacevt in zdravnik; prim. »Za zdravljenje uporabljajo *mebendazol (Vermox), pirantel pamoat (Antiminth), piperazin citrat*

pisanje imen zdravil z malo, a predlaga še podomačenje *largakil* (»prav tako kot *penicilin* in še sto drugih izrazov« /str. 110), J. Lokarja (str. 114), ki brez utemeljitve zavrne pisanje imen zdravil z malo (in podomačenje), in R. Pavlina (str. 117), ki zavrnitev tudi utemelji: »Imena zdravil, ki so registrirana, pišemo z veliko začetnico, z malo začetnico samo generična imena zdravil.« — (Verbinčev Slovar tujk (1970) ima: *aspirin* /tovarniško ime/ 'bel, kristalast prašek proti glavobolu itn.'; *penicilin* 'prvi in najbolj znani antibiotik, zdravilo iz neke vrste plesni; uničuje razne bakterije, uspešno ga uporabljajo pri vnetjih in gnojenjih'. SSKJ (I, 1970) navaja: *aspirin* 'zdravilo proti prehladu in bolečinam'; SSKJ (III, 1979): *penicilin* farm. 'antibiotik proti vnetju'.)

¹⁰ Le namesto *gelusil-lak* je zapisano *galusil-lac*. — Primerjava navedenih zgledov pokaže, da so avtorji šele v SP 1990 prešli na pisno podomačenje (prim. *apavrin*).

¹¹ V nekaterih primerih je zaščiten celo tip črk v imenu.

¹² Prim. J. Gradišnika, ki ne loči lastnega in generičnega imena zdravila, saj utemeljuje rabo male začetnice pri imenih zdravil z navajanjem »penicilin/a/ in še sto drugih izrazov« (gl. op. 9).

¹³ Iz iste učinkovine razni izdelovalci izdelujejo zdravila pod različnimi imeni (npr. iz *kotrimoksazola* izdeluje Galenica *Bactrim*, Lek pa *Primotren*).

(*Antepoar*) ali *tiabendazol* (*Mintezol*)« (M. Kocjan-Barle /Vaje 1992: 44/); »*Stugeron*, z generičnim imenom *cinarizin*, je kemično *trans-1-cinamil-4-difenilmetil piperazin*« (s spremnega listka);

2.3 Z malo začetnico pa se piše tudi farmakološka skupina, tj. »vrsta«, v katero spada farmacevtski izdelek (npr. *Apaurin* je mdr. anksiolitik 'pomirjevalo', *Aspirin* je analgoantipiretik 'blažilec bolečin').

3 Drugo pa je (lahko) pisanje imena farmacevtskega izdelka z veliko oz. malo začetnico v nestrokovni rabi. V primeru *Tokrat mi je zdravnik predpisal (zdravilo) Primotren, ker se Bactrim, ki sem ga jemal doslej, v Sloveniji ne dobi več* ne gre za vrstno¹⁴ (tj. občno) poimenovanje zdravila, saj sta *Primotren* in *Bactrim* (lastni) imeni dveh zdravil, narejenih iz iste učinkovine, prav tako pa ne gre za poljudno¹⁵ poimenovanje, ker sta imeni obeh zdravil zaščiteni, zato je prav, da ju pišemo z veliko začetnico tudi v takem primeru. Tudi v nestrokovni rabi bi se bilo torej treba držati pravil, ki veljajo za strokovno rabo (navedena so v tč. 2).

V nestrokovni rabi pa bi pisali imena zdravil z malo (in podomačeno) samo tedaj,

- kadar gre res za vrstna poimenovanja, do katerih je prišlo zaradi »prehoda« lastnega imena v občno; pri imenih zdravil bi to po moje za zdaj veljalo le za ime *aspirin*, saj je postalo vrstno ime za vse acetilsalicilne/antipiretične pripravke oziroma tablete proti bolečinam in povečani telesni temperaturi; prim. *Zmanjkalo mi je aspirina*¹⁶;
- kadar ime zdravila rabimo metonimično, npr. *Danes sem vzela že tri persen/leksavrine* 'tri tablete *Persen/Lexaurin*'.

¹⁴ Tudi pri zgledih iz SP 1990 »*fenalgot, apavrin, pronison*« (gl. zgoraj) in Načrta pravil (1977) »*aspro, palerol, b-complex, pronison, gelusil-lac*« ne gre za vrstna imena.

¹⁵ Prim. utemeljitev M. Kocjan-Barle (gl. zgoraj).

¹⁶ To velja tudi za nekatera druga (lastna) imena industrijskih izdelkov, ki se rabijo kot vrstna in izgubijo pomen enkratnosti, individualnosti, posebnosti; prim. *Peter je naročil pivo, Metka pa radensko* 'mineralno vodo'; *Porabil sem ves kalodont* 'zobno pasto'; *Zmanjkalo nam je pipsa* 'strupa za mrčes' *idr.* Primeri *atari* 'računalnik', *oliveti* 'pisalni stroj' (prim. *Ves čas preživi ob atariju, Pismo je napisala z olivetijem idr.*) v tem smislu niso v rabi. — Če pa je poudarek na (zaščitenih) imenih (znamkah) industrijskih izdelkov, jih je treba pisati z veliko, četudi niso imenovalni prilastki k vrstnim imenom; npr. *Raziskave so pokazale, da je Olivetti/Pips/Apple/Kalodont/Radenska boljši(-a) od Olympiel/Motona/Atarija/Binacel Rogaške*.